

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Людмила Костова

относно представения от Елена Димитрова Андонова-Калъпсъзова дисертационен труд на

тема

HYPertextUAL TRANSPOSITIONS OF SHAKESPEARE'S PASTORAL ROMANCE *THE TEMPEST* IN JOHN FOWLES' *THE MAGUS*, IRIS MURDOCH'S *THE SEA*, *THE SEA* AND JOHN BANVILLE'S *GHOSTS*

за придобиване на образователната и научна степен степен „ДОКТОР“

по научната специалност *Литература на народите на Европа, Америка, Африка, Азия и Австралия*, професионално направление 2.1 *Филология: хуманитарни науки*

Кратки биографични данни за кандидата

Елена Димитрова Андонова-Калъпсъзова е завършила специалност „Английска филология“ в Софийския университет през 1996 г. Тя работи в ЮЗУ „Неофит Рилски“ от 2000 г., където води часове по практически английски език, теория на литературата, английска и американска литература. Специализирала е няколкократно в чужбина – във Великобритания и Канада. Активен член е на Българското дружество за британски изследвания, както и основен организатор на специализираните конференции по англицистика, на които ЮЗУ е домакин.

С научната продукция на Андонова-Калъпсъзова съм имала удоволствието да се запозная на конференции в страната и в чужбина. През 2005 г. и 2007 г. тя участва в организирани от мен сесии на интердисциплинарни конференции във Виена (http://www.inst.at/trans/16Nr/05_6/5_6inhalt16.htm и http://www.inst.at/kctos/sektionen_g-m/kostova.htm). Докладите ѝ направиха добро впечатление на всички присъстващи. Един от тях бе публикуван в електронното списание TRANS No 16 (2006), което се реферира в библиографията на MLA.

Характеристика на научната продукция на кандидата

Елена Андонова-Калъпсозова е автор на дисертационен труд от 198 страници, анализиращ три забележими англоезични романа от Джон Фаулз, Айрис Мърдок и Джон Банвил съответно, във всеки от които „Бурята“ на Шекспир „получава своето хипертекстуално транспониране“ (Автореферат, с. 5). Свързани с темата на дисертацията са и пет публикации, три от които са излезли в чужбина. Както вече бе посочено, дисертантката е представила откъси от труда си и на академични конференции.

Дисертационният труд на Андонова-Калъпсозова се състои от увод, седем глави и заключение. Уводът очертава основните насоки, в които се развива изследването: парадигматичната роля на „Бурята“ на Шекспир в литературата на английски език през втората половина на XX век, обосновка на избора на аналитичен инструментариум и специфика на прочита на трите романа: преработената версия от 1975 г. на романа на Джон Фаулз „Магът“, „Морето, морето“ на Айрис Мърдок (1978) и „Призраци“ на Джон Банвил (2001). Оттласквайки се от вече направеното от видната литературоведка Шантал **Забюс** (фамилията ѝ би трябвало да се изписва на български така, а не като „Забу“, както е направено в автореферата), която изследва литературните пренаписвания на „Бурята“ през втората половина на XX век през призмата на постколониални, феминистки и постмодерни теории, Андонова-Калъпсозова определя фокуса на собственото си изследване като потесен. В прочита си на трите романа тя акцентира върху „проявения в тях интерес към характеристиките на пиесата [на Шекспир] като пасторален романс“ (Автореферат, с. 7) и подчертава, че нейният анализ следва литературни подходи към пиесата, „предхождащи възхода на Теорията с главно ‘Т‘“ (Автореферат, с. 7). Така обоснованият избор на дисертантката трябва да бъде уважен, макар че безапелационният отказ от онова, което тя нарича „Теория с главно ‘Т‘“ в известна степен озадачава. Не можем да не се запитаме дали включване на елементи от постколониалната и феминистка критика, които очевидно се схващат като част от така дефинираната „Теория“, не биха допринесли за задълбочаването на анализа ѝ най-вече в исторически план.

Аналитичният инструментариум, който дисертантката използва, е базиран най-вече върху структуралисткия модел на Жерар Женет за междутекстовите отношения. Глава I на нейния текст съдържа пространно изложение на онези от трудовете на Женет, които имат

отношение към нейното собствено изследване. Положително е, че тя подхожда аналитично към тези трудове и гради собственото си отношение към тях, като взема предвид и мненията на по-късни анализатори на мястото на Женет и други представители на структурализма в общото изследване на междутекстовостта (напр. има препратка към книгата на Грeъм Ален *Intertextuality*, която е част от авторитетната поредица *New Critical Idiom* на издателство „Раутлидж“). За съжаление обаче, още първото изречение на увода съдържа твърдение, което донякъде разколебава вярата на читателя в компетентното боравене с апарата на Женет: пиесата на Шекспир „Бурята“ се окачествява като повтарящ се „палимпсест“ в литературата от втората половина на XX век (Introduction, p. 2; Автореферат, с. 4). Всъщност в книгата си от 1982 г. *Palimpsestes: La littérature au second degré* Женет заема „вехтия образ на палимпсеста“ („la vieille image du palimpseste“), за да хвърли светлина върху онова, което определя като „литература от втора степен“, включваща пародии, пастиши, адаптации и продължения на вече налични „хипотекстове“. Правилно би било да се каже, изхождайки от Женет, че „Бурята“ е повтарящ се *хипотекст* в англоезичната литература от втората половина на XX век. Разбира се, не изключвам възможността в случая да става дума за неволна грешка или недоглеждане. Ако е така, жалко е, че се натъкваме на тази грешка и в дисертацията, и в автореферата.

Глава II е посветена на по-ранни критически прочити на романите на Фаулз, Мърдок и Банвил. Авторката обяснява, че фокусира внимание предимно върху тълкувания, които отчитат връзките на трите романа с „Бурята“ на Шекспир. Похвално е, че тя отново прави обосновка на избора си. Струва ми се обаче, че разгледаните в тази глави по-ранни критически интерпретации на романите не помагат съществено на самата дисертантка в нейния собствен прочит в глави V, VI и VII. Изглежда тук по-скоро става дума за следване на един дълбоко вкоренен в българската академична практика модел на писане на дисертации, според който трудът на докторанта трябва на всяка цена да включва и преглед на написаното по-рано за разглежданите автори или литературни творби. Въпросът за това дали следването на този модел винаги играе положителна роля остава открит.

Въпреки скептичното си отношение към този тип подход не мога да отрека, че прегледът на тълкуванията най-вече на Банвил е помогнал на Андонова-Калъпсъзова да открие някои от положителните страни на съвременната *етична критика* (ethical criticism)

и да вплете елементи от нея в прочита си на романите. Може да се каже, че така тя диверсифицира аналитичния си инструментариум.

Глава III изследва представи за пасторала и пасторалния романс, а глава IV разглежда „Бурята“ като пасторален романс. Според мен тези глави не са логически свързани с предходната, която ни оставя с очакването за анализ на трите романа. Глави III и IV са по-скоро част от теоретичната база на този анализ. Логично би било те да следват увода, а описанието на аналитичния инструментариум - да предшества прочита на трите романа, който е най-съществената част от дисертацията, представя аналитични умения и доказва творческата зрялост на дисертантката.

Глави V, VI и VII показват, че Андонова-Калъпсъзова е компетентен критик, познаващ детайлно текстовете, които анализира. Като цяло прочитът ѝ дава адекватна представа за многопластовостта на разглежданите текстове. Бих приветствала по-дълбоко проникване на елементи от етичната критика, както и осмисляне на мястото на философията на Е. Левинас в това критическо направление и в критическите интерпретации на самата дисертантка. Разбира се, като човек, силно повлиян от някои от съставките на „Теорията с главно ‘Т’“, не мога да се съглася с всичко, написано от нея, но уважавам старанието, което тя е вложила в прочита си.

Заклучението е относително кратко. В него се подчертава отново разликата между вижданията на дисертантката за „зеления свят на пасторала“ и претворяването му в трите романа, от една страна, и позициите, оформили се под въздействието на „Теорията с главно ‘Т’“, от друга. Според нея романите „връщат на зеления свят... стойността, която той притежава като пространство, в което човек все още да получи шанс да осъзнае своите заблуждения... и да намери път към своето автентично съществуване“ (Автореферат, с. 37). Това няма как да е в еднаква степен валидно и за трите романа. Открояването на разликите между тях би трябвало да бъде по-забележима част от заключението.

Научна стойност на предложения труд /приноси/

Вече посочих някои от положителните страни на труда. Обобщавам ги по-долу по точки:

- (1) Информирани избор на гледна точка;

- (2) Избирателен подход към наличните критически теории и аналитични подходи;
- (3) Детайлно познаване на избраните за анализ литературни текстове;
- (4) Задълбочен анализ на трите романа от втората половина на XX век;
- (5) Използване в анализа на елементи от съвременната *етична критика* (ethical criticism).

Критични бележки и препоръки

Вече изразих мнението си за някои от недостатъците на труда. Обобщавам ги по-долу по точки:

- (1) Нужда от задълбочаване на анализа в исторически план;
- (2) Преосмисляне на отношението към постколониалната и феминистка критика;
- (3) По-широко използване на *етичната критика* и по-задълбочено осмисляне на философските идеи, върху които тя се основава;
- (4) Недостатъчно логично структуриране на текста;
- (5) Отделни грешки: „палимпсест“ вместо „хипотест“; „Забу“ вместо „Забюс“; в библиографията Греъм Алън (Graham Allen), автор на *Intertextuality*, фигурира като Graham, Walter (p. 193); някои езикови грешки и пр.

Заклучение

Представеният от Елена Андонова-Калъпсцова дисертационен труд съдържа много доказателства за информираността и литературоведската компетентност на авторката. Слабостите са сравнително малко и могат да бъдат отдадени на амбициозния обхват на изследването.

Считам, че въз основа на тази дисертация и свързаните с темата ѝ публикации на Андонова-Калъпсцова може да бъде присъдена образователната и научна степен “доктор по филология”.

05.12. 2012 г.

В. Търново

доц. д-р Людмила Костова

